

CARLES FAGES DE CLIMENT

*i
la
seva
obra*

El dia 1 d'octubre, moria en la seva ciutat de Figueres, Carles Fages de Climent. Si mentre fou vivent eren molts els que s'interessaven per la seva obra, una vegada mort, fou cercada inútilment per les biblioteques, les llibreries de vell, i a tot arreu on el pas del poeta havia deixat constància de la seva presència. Inútilment, és clar, puix que una obra tan coneguda i glossada com «**Les bruïxes de Llers**», ni el seu propi autor la posseïa.

Ha estat pensant en les noves generacions que gairebé la desconeixien del tot, i pel fet, deplorable, que el seu nom no figuri en la recentment publicada antologia de «Ediciones Destino», «**Un segle de poesia catalana**», que, avui, acollint-nos a les pàgines de la «REVISTA DE GERONA», que tan amablement ens han estat ofertes, ens proposem donar a conèixer a un més vast sector de públic, l'estudi aparegut en el setmanari figuerenc «V.P.» i que comprèn — amb un comentari amb estrofes intercalades, que és resum del contingut de cada un d'ells — els cinc llibres de poemes publicats per Carles Fages de Climent. Aquest modest treball de divulgació, portat a terme per tal que els conciutadans del poeta assaborissin un tast de la seva obra, part d'ella esgotada des de fa molts anys, és el que us oferim sense altre afany que no sigui el de contribuir a fer-lo conèixer a tots aquells que encara l'ignoren i, a la vegada, per a pal·liar la injustícia dels que l'han volgut oblidar.

LES BRUIXES DE LLERS

«**Les bruixes de Llers**», primer llibre de Carles Fages de Climent, publicat a l'any 1924, duu un Pòrtic que firma el poeta Ventura Gassol i està il·lustrat amb dibuixos de Salvador Dalí. Comença amb l'«**Exordi**», que situa l'acció a Llers, terra de castells, que la llegenda ha sembrat de bruixes i que — segons el poeta — a cada fi de segle donen fe de la seva esperitada presència. «**Contalla de les bruixes de Llers**», ens diu com eren, com es comportaven, i que:

Fossin joves o velles, sedoses o arrugades
— les unes eren bruixes, les altres eren fades —
vivien a la vinya de nit color d'aram;
i, en ésser les veremes començades,
s'arraulien a dintre d'un mal gam.

semblant la malvestat i la dissort arreu on feien via. Els versos són precisos, enginyosos:

Abscondint pèls de boc dins gotes de rosada
tenien calamarsa tot l'any, i pedregada
per escampar-la al vol.
I quan es pentinaven plovia i feia sol.

Les va anomenant, una per una, pel nom llur i ens diu:

De Llers, terra de bruixes ben poblades de ceia,
d'un cap d'Empordà a l'altre ho haureu sentit a dir:
s'escapolien de la xemeneia
per sotjar els aires amb ulls de felí.

No hi valien pregàries ni exorcismes quan, amb llur vol, espesseïen les negres nits de Llers.

«**Rondalla de la pubilla de Lledó que va comprar confitura a una vella**». Els set primers versos d'aquest cant, ens donen la silueta, l'ambient i el caràcter de la vila, marc de la història de la donzella que morí després d'haver begut l'estrany brevatge preparat per una de les bruixes de Llers. I com si això no fos prou:

I si les penes fan com les cireres
— una que en prens te'n segueixen penjolls —
l'endemà el vent espolsà les garberes,
la gossa cadellà set mastins folls,
els núvols bruelaren com a feres,
i es varen rebentar les torreneres
i la caixa nedà pels aiguamolls.

«**Sardana de bruixes**», perfila la dansa de bruixes i bruixots en versos que s'afinen, fluents i precisos:

Com rats penats ara es pengen al sostre
del cel blavenc amb un sol dit;

O bé:

Juguen a cuit amb la lluna la bruna
entre els xíprers parroquials;
llisquen alats per damunt la llacuna
amb pas de danses rituals.

I, agosarades, folles:

Com fumarel·les s'enfilen pels âbres
prenent les branques per camins;
topen de cap amb els boc i les cabres
si, enllaminits, van als salins;

«**Romanç de la gent de Llers**», que comença dient:

Dones del poble de Llers
que sou gent de mala vida:
sortint de missa Major
aneu a cavar la vinya.

Males bruixes sense seny
que us filtreu dintre les cases
deixant senyal de les mans
damunt les parets fumades.

ens parla de l'embruixament del poble i de la processó que s'hi celebrava la diada del Dijous Sant:

I entremig del fariseus
que li fan mofa i escarni
pels aspres carrers de Llers
com les costes del Calvari,

farà via el fill de l'Hom
relliscant pel fang d'argila,
descalç i cap-coronat
de romaguera i bardissa.

I els vilatans que fan de saions, un cop acabada la processó:

Ja se'n tornen renegant
pels camins de la taverna,
cop de beure i barrejar
esperant el Sant Divendres!

«**Balada de la pastorel·la i el soldat**», amb tot el caire ingenu i musical de les cançons populars, ens conta la rondalla del soldat que, en tornar de la guerra, va a l'encontre de l'estimada i la troba plorant perquè una garsa — una bruixa? — li ha robat l'anell de prometatge.

«**Eximpli del fosser de Llers i de la marxanda, la seva amistançada i de la fi que ambdós feren**», relata les malifetes de la marxanda que, amb les seves camàndules i astúcies, aconsegueix de transformar-se en òliba per anar a veure el campaner de qui està enamorada, i, junts, maquinen la mort d'algun que altre veí, per procurar-se aliment i subsistències:

L'òliba anava a dar l'avis d'alerta
voltant tres cops la cambra en espiral,
i la mort, amb la seva dalla erta,
segava arran la vida del malalt.

I al de matí ell plorava amb la campana,
i ella també plorava amb els veïns;
i a la tarda ell cavava la fossana,
i ella feia seguici pels camins.

Encara, el campaner i la marxanda
bé se'n duïen de fol·la voluntat!
Si un jorn no s'acabaven la vianda
ja es feien trobadissos pel sembrat.

Els dos m'piren junts de mort violenta, i, aleshores:

Senyor Domer va obrir dues fossanes
en terra no beneïta, fent-se ardit.
Més aï, vogaren soles les campanes,
i s'oïren complantes inhumanes,
i els cossos foren toltos a mitja nit.

«**Rondalla del carboner que va pujar a Canigó cavalcat per tres bruixes**», és un dels cants més bonics i fantasiosos del llibre, de graciosa mètrica, en el que se'ns conta l'aventura del carboner que no volent indicar el camí a tres donzelles perdudes en el bosc, veu amb esglai com es converteixen en bruixes:

Les dames fan gran xiscle.
S'abrandava el llentiscle
i l'esbarzer.

Entre la nit i el dia,
ja el cel es destenyia
poquet a poc.

Les llengües de les flames
despullaven les dames
de seda i floc.

I escolta, esmaperdut, les seves malediccions:

Fou llur sentència dura:
— Et dúiem la ventura
que no la prens.

La dona amb qui et casessis
trobaràs prenys,

el fill que ella te'n doni
naixerà amb dents,

tot el carbó que facis
mal llamp el crem.

I, enfilant-se-li a l'esquena, se l'enduen als cims del Canigó, on les bruixes improvisen orgies i dansen davant l'esbalaït carboner que:

Bé són, a fe, de creure
les còses que va veure
de sol a sol...

En ésser de tornada
la nit era nevada:
lluna i fajol.

«**Balada del llum encantat**», esmenta una llegenda pròpia del poble de Palau Saverdera, que fa referència a un llum que, cada nit s'encén a la falda de la muntanya de Sant Pere de Roda, però que mai no apareix en el mateix lloc. Sembla encès a posta per esgarriar a tot aquell que s'hi apropa per esbrinar-ne el misteri o el secret. I el poeta es pregunta:

Potser fóra un augur, o un oracle,
o un pastor vigilant sos estols,
Sant Onofre que feia un miracle
o un bruixot que caçava cargols?

El cert és que acaba per aconsellar:

Vianant: no torcessis la ruta;
ni un moment trampolegis el pas.
D'aquest ull sedasser que t'escruta
com més lluny més a prop en seràs.

«**Romiatge nocturn de les bruixes per l'Empordà**», és talment una col·lecció de gravats goiescos:

Bruixes esgarrapaires i peludes de ceia!
Per la planura augusta del clàssic Empordà,
pel Terraprim sorrenc i la sagnant Garrotxa
— domeny del trabucaire, la llebre i el senglar —
de vostres barballeres de crina de panotxa
i el ronc bruel que feieu, qui no en sentí parlar.

En les seves folles cavalcades, travessen tota la geografia de l'alt Empordà, fent més eufònica la restallera de noms tant coneguts: Fortià, Palau, Roses, Cap N'Orfeu, Paní, Cap de Creus:

I en avisar-vos l'alba per l'espiguuet del gall,
tornàveu, fent marrada, envers Vilajuïga
— miracle de la set: si l'aigua hi cou com l'all,
el most hi rancieja amb tal virtut, que abriga
per art de bruixeria...

Tempten els bon frares de Sant Pere de Roda, i, a voladúries, passen damunt dels pobles de la rodalia, fregant els teulats del Port de la Selva, Llançà, Peralada, Castelló d'Empúries, fins que, arribada l'alba, es fan fonedisses àgilment.

El poema finalitza amb **«Elegia de les bruixes de Llers, altrament dita Epíleg»**, en la que s'evocuen les glòries i dísports de la vila, amb l'ombra de les bruixes planejant al seu damunt fins que, tot el poble:

De dia i nit en va cremar de cera,
fent encesa a l'altar del Sant Patró!
A la vila s'hi féu tanta preguera,
que les bruixes, no amigues del sermó,

damunt de les escombres en renglera
i esparses en llur pròpia cabellera
se'n tornaren per sempre al Canigó.

TAMARIUS i ROSES

«**Tamarius i Roses**», és el segon llibre publicat per Carles Fages de Climent, en el que recollí part de les seves composicions primerenques.

S'inicia amb «**Cançó de la terra plana**», seguida del poema «**Pairal**» en el que canta la placidesa del viure vilatà, situant-nos en la casa pairal, en un ambient característic de fi de segle. Acompanyat de la dona que estima, el poeta, en to confidencial, li diu:

Sabries un encant a cada armari,
la flaire del celler i la del rebost.
En ser l'hora blavissa del rosari,
cridats per la celístia de sol post,

els balancins trauríem a l'eixida
— quina fresca, a l'estiu, havent sopat! —
llavors que aquella noia tan garrida
omplena dels seus cants el veïnat.

Continua amb el tant conegut «**Elogi al pont vell de les set arcades desiguals**», que no és altre que el pont romà de Castelló d'Empúries, i la celebrada «**Oda a la tartana**», que avui és ja un vehicle arcaic fent els últims esgarips per les nostres carreteres. El poeta ens la descriu amb mots exactes i precisos:

Ets vidrada com un aparador,
coberta com un porxo de Girona,
t'exornes amb cortines de balcó,
i crides al repòs com una espona.

Segueix el «**Col.lotge dels Apòstols**», presoners de la portalada de la catedral de Castelló que fou un dels seus poemes més divulgats, i, tot seguit ve l'«**Oda a Palol**», en la que reflecteix l'encís del poble d'aquest nom, al que, lligat per afectes familiars, se sentia intensament vinculat:

I diré de Palol de medievals centúries
l'aplec pel Sant Patró amb rústiques cantúries
d'uns goigs mig catalans, encara mig llatins.
La gent devia anar-hi per esborrats camins
o pel pont enrunat de la via romana
damunt el Fluvià, a fer-hi la sardana
o a so de cornamusa marcar el contrapàs.
I el Sant Patró els mirava rient per sota el nas.

En el sonet «**Envig ciutadà**», ens mostra el desencís que sent per la ciutat, afadigat per:

El cant aragonès que ve del celobert,
el córrer adelerat dels seguiments macabres,
i tanta de color sense ni un clap de verd,
llevat del verd malalt i desnerit dels arbres.

i ho contrasta amb el goig de gaudir de la naturalesa a l'ombra dels tamarius en flor.

«**Griselda i Mireia**», de caire romàntic, com indica el seu títol, ens fa trobadissos amb dos amics que, anant de camí, fan la lloança de les amades respectives. Acaba amb aquests versos:

Debatent tals raons els pervingué el matí
amb una gran rialla de llarmes de rosada.
Si duien en els llavis un brot de romaní,
els jovencells anaven a veure l'estimada...
Oh els pasos de l'amor, com fan curt el camí!

«**Idil·li mariner**», és un aplec de sis sonets amorosos, que tenen per teló de fons l'alegria del mar, descrit amb la pulcritud d'uns versos que afalaguen i exalten la seva bellesa.

I arribem a «**El banc de «si no fos»**», banc encaixat al cor d'un poble mariner, on es reuneixen els pescadors i terrassans més vells, a l'hora que el sol els convida a reposar-hi:

Prenent seient amb majestat de jutges,
i sota els peus albiren la dispersa
sardana dels llaguts i de les barques,
i fins sembla que oïnt la cançó heroica
de la mar, se n'hi volin llurs desitjos,
i el vent els gonfii el cor com una vela,
i els braços se'ls allarguin de recança.

Recorden la joventut i encara es deleixen per fer tot el que la vellesa els limita i prohibeix, car «si no fos» per la flaqueza que senten, «si no fos» que les xacres els en priven...:

— Si no fós que no em val aquesta cama,
jo que he escampat ma fama merescuda
de llaurador! Llavors que feia aposta
de resseguir un cordill sense fallida
de cap a cap d'antana amb ma parella,
i ara veure'm així que el gam em balda
i em retorç com un verm! Quan amb la força
mon carro d'esparcet encimbellava
més que una catedral, i el conduïa
de dalt de tot estant, penjant les rendes:
Osca! Llaó!, i la mula coratjosa
tirava més creient que un gos d'atura.
Ah! encara si no fós!

De l'«**Elogi de la masovera empordanesa**», n'escollim aquests versos:

Pubilla masovera dels plans de l'abundor,
que et lleves per no perdre ni un bri de la claror
del sol, i et colgues, fosa l'encesa ponentina!
Pubilla matinera, que passes la farina
del pa de cada dia, ungint-la d'amagat
amb plors, i fas marrada quan sols anar a ciutat
al llom d'una euga blanca. Jo et cant com ara et veia,
fidel al patronatge castíssim de Mireia.

«**Evocacions de Girona**», comprèn dos poemes: «**Les Voltes**», per les que desfilen tipus tan característics com els que queden tan ben dibuixats en aquesta quarteta:

Passa el canonge de riques sabates,
boi mastegant un brot de fonoll,
les pabordesses suaus i beates
i el muntanyenc sacsejant el seu goll.

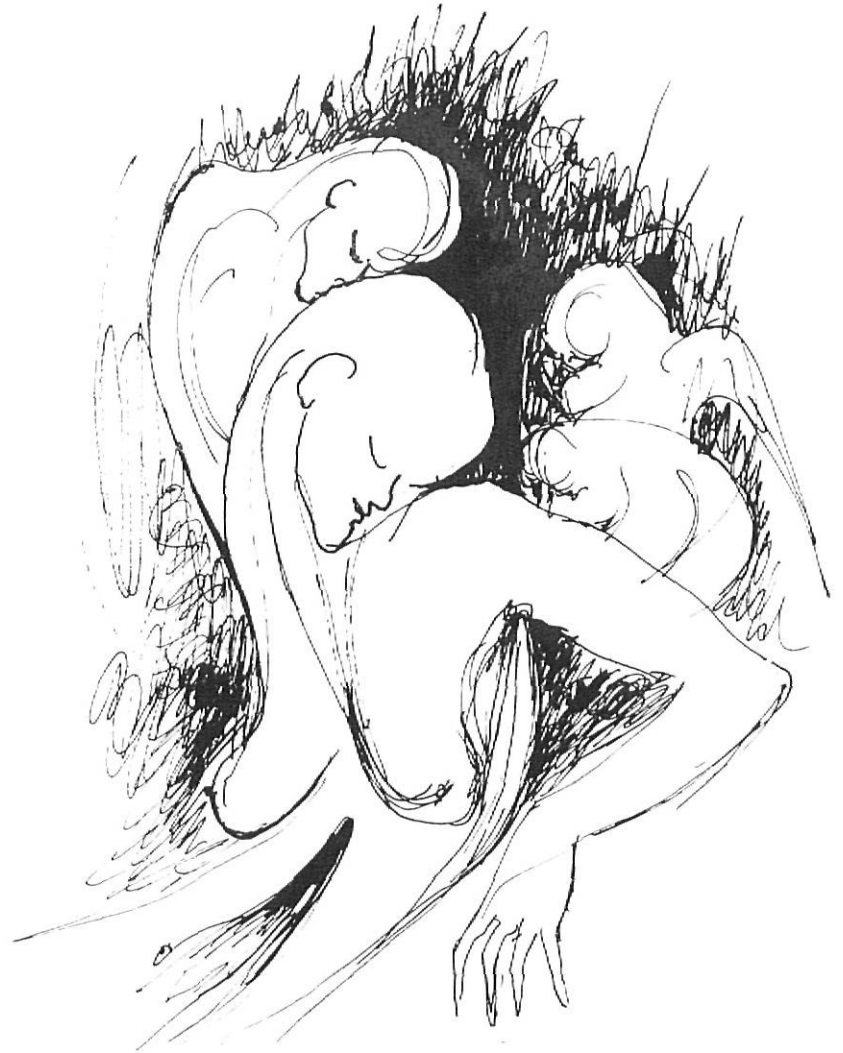
i el titulat: «**Les Clastes**», en els que ens perfila la silueta de Girona, condensant-ne l'essència ciutadana. A ell pertanyen aquestes dues quartetes:

I en la unció de les dobles columnes
del clos coríntic de Sant Deniel,
la melangia de tots els autumnes.
Tens un Sant Bisbe que et vetlla en el cel,

cada novembre t'esquiva les mosques,
ran de finestres t'espiga el marduix,
com un estel mai no et deixa a les fosques
i et don metgia amb beneit cotó fluix.

I el llibre es clou amb el poema «**Roses**», en el que evoca l'epopeia dels que foren els seus primers pobladors, els Rodis, vinguts de la llunyana Grècia; la Mitologia, la llegenda i la història — tan cares al poeta — és el trèvol de tres fulles d'aquest poema que, esmenat amb tota exigència, figurarà en el «**Somni de Cap de Creus**».

SONETS A MARIA CLARA

«**Sonets a Maria Clara**», és un llibre de petit format que Carles Fages de Climent publicà el maig de 1938. Comprèn l'«**Exlibris**» (que no és un dibuix sinó un sonet), un **Preludi**, catorze sonets i un **Colofó**. Al costat de cada original hi ha la versió castellana realitzada per Valentí Moragas Roger.

Són sonets dedicats a la dona que els va donar nom: Maria Clara, i sonets amorosos, exaltats, de lirisme cenyit, dens, que deixen traslluir vivències personals, sensacions i records. Dels tres que hem escollit, per donar a conèixer el to d'aquest recull on la lírica de l'autor assoleix la més alta jerarquia, el titulat «**Preludi**», és el que millor ens indica el que Maria Clara representa en la vida sentimental del poeta, ja que la canta amb l'afectivitat que l'amor reclama, que l'enamorament exigeix:

Vares passar ran de camí
fistonejat d'arç i atzavara.
Vares passar. Ningú em va dir
pas el teu nom, Maria Clara.

Solquen ton cos alexandrí
aigües de marbre de Carrara.
El brollador del teu jardí
et va posar Maria Clara.

Nom d'aigua i lliris, diamant.
Cap altre nom t'escaurà tant,
com peix al riu, Maria Clara.

Tota la llum, iris dispers,
cap en la gràcia d'un vers
i del teu nom, Maria Clara.

«El poeta, abans d'un comiat per set dies, encomana Maria Clara a les Fades amigues i la deixa coronada de tamarius i roses», té un títol prou explícit perquè hi hagi necessitat de comentar-lo:

Cal ara, per set dies, que et deixi encomanada
a Griselda i Mireia, i a las facecioses
bruixes de Llers amigues, i a Blanca Neu la Fada.
Si has plorat, d'arribada m'ho diran les mimoses.

Si has somniat desperta, m'ho dirà l'estelada;
si has rigut, m'ho diran les perles glorioses.
M'enduc la melangia de la teva mirada
i et deixo coronada de tamarius i roses.

Jo seré lluny, no gaire: en cada llibre obert
et restaré a la vora, perquè hi campegi el verd
poma del teu esguard. Generós com un vi,

l'esperit dels meus versos t'embriagui de mi
lentament. Vindrà l'hora: seràs joia i estoig,
ensems, del meu delit de viure i el meu goig.

Finalment, en **«Ofrena dels llibres de Ronsard»**, veiem com el poeta, tot pensant en la mort, desitja perpetuar-se a través dels versos que dedica a la que ha estat la inspiradora d'aquests sonets que porten el seu nom:

Jo m'hauré mort i tu seràs molt vella.
De lluny les filles se t'assemblaran,
però la gent dirà: «No ho són pas tant».
Tremolaràs un poc com una estrella.

Amb mà insegura atiaràs l'estella
de la llar on la flama crepitant
de cada vers ja s'anirà apagant.
Per deixar d'ésser bella ets massa bella.

Ni sota terra hauré trobat repòs:
em duràs com un bàlsam dins ton cos.
Quan siguis morta et diran bella encara.

Sols vull, per nostra glòria, que l'esment
mori del nom de Fages de Climent,
per un sonet i un nom: Maria Clara.

POEMA DELS TRES REIS

«Poema dels Tres Reis», fou publicat a l'any 1950, amb pròleg d'Octavi Saltor i dibuixos de J. Commeleran. Llibre més enginyós que líric, més subtil que diàfan, més treballat que espontani, en el que, gairebé tot, està sotmès al goig de demostrar el domini de la forma.

L'inicial «Sonet d'Any Nou», ja en dona la guia del que serà el llibre, per l'originalitat aconseguida en la seva construcció monosil·làbica.

«L'Estel», ens fa, amb quatre versos, una ingènua i deliciosa pregunta:

Quin astròleg ens diria
quantas puntes té l'estel
que es retalla en l'aire-cel
de la nostra Epifania?

«**Albada nadalenca**», sonet de marcada tendència clàssica, en la que el poeta era mestre consumat, com ens ho demostra amb aquesta quarteta:

I aquest país tan nostre i tan plural
on de tres dones una es diu Maria
se li encomana un pols de melangia,
i el bres del vent té un ritme maternal.

També ens ho certifica aquesta altra del titulat: «**Pessebre**»:

Beat aquell qui pot, amb verda molsa
del propi bosc, afaïonar el pessebre
on llisca el riu en forma de culebra,
i el suro bru, per ell llevat, empolsa.

Després ens descriu la «**Cavalcada**», dels tres Reis, l'espera de «**La vigília**»; «**Els fanals**» dels infants que els van a rebre i «**La safata**» que paren al balcó:

Safata
de plata:
la gaveta d'ordi pel corser
i l'anís pel patge. També
penseu en l'infant
trist i mendicant
que ni té sabata.

Continua amb la descripció de «**Els patges**», «**Els camells**», «**Els presents**», per perfilar després el tret característic de cada una de les joguines que els Reis solen deixar als infants. Dels **Tambors**, ens diu:

Cada un senyala el pas feixuc d'un rei
quan és el temps de davallar a la terra:
ordre, mesura i musical servei.
I els tres tambors se'n tornen a la guerra.

I és així, com veu la **Capsa de colors**:

Capsa de pintures,
arc de Sant Martí,
que l'infant que encara no sap sí
serà pintor, transfigures.

I després de la «**Cançó de grumet**», el llibre acaba amb el bellíssim sonet titulat «**Retorn**».

BALADA DEL SABATER D'ORDIS

La «**Balada del sabater d'Ordís**», és, després de «**Les bruixes de Llers**», el llibre més celebrat de Carles Fages de Climent i el que ha obtingut una més alta qualificació per part de la crítica. Prologat per Eugeni d'Ors i amb un Epíleg original de Salvador Dalí, s'esgotà ràpidamente, fent-se'n ben aviat, una segona edició. Després, el nostre poeta, havia anat preparant la tercera amb esmenes i retocs fins a deixar-la per definitiva, edició que, totalment esgotat el llibre, es fa ara tan urgent com inajornable.

La primera part de la Balada, es titula: «Els camins», on se'ns dona a conèixer la figura d'Antoni Iglésies, el sabater que, a la vila d'Ordís, va fent el seu ofici, enyoradís del fill prematurament mort, i adolorit per l'abandó de la muller infidel. Cada dia que passa es va enderiant més i més en el record, fins que, en un moment donat, perduda la raó, marxa del poble i es fa vagabund de tots els camins de la comarca. Es dona a la beguda per afogar l'estranya melangia que el consum i, a Figueres, amb una canya a la mà, dirigeix totes les remors que li surten a l'encontre. El poeta ens el descriu així:

La fama diu que no tenia melsa:
saltironava amb pressa de conill
i fou llibert de dany i de perill
per la virtut d'aquella canya excelsa.

Li és soplúig l'antiga barbacana;
coixí de molsa l'ull jussà del pont
on es fa amic del gos que no té son
i torna el bes incís de la gitana.

Cada dia que passa, s'accentua la seva fal.lera de Mestre Director i, en la quotidiana ruta, sempre troba auditori:

Té un cor de nois, arreu, que el precedia
— eixam ardit d'alegres picarols.
Si el vent es para, el Sabater, ell tan sols
sap escoltar la gerda melodia.

Tan pobre fou, que carn ni peix no tasta.
El vi és substància. El pa obligat pretext.
L'astrologia, el blau llibre de text
on els estels broden l'eterna embasta.

Tan ric va ser, que no volia almoïna,
accepta el coure i fa d'argent refús
i aquella canya d'or és com el fus
que va trenant la seva vida en doïna.

La seva figura, queda definitivament lligada al nostre país:

L'Empordà clou per ell mesura i límit:
prudent, loquaç i cerimoniós,
cada masia li fa cens d'un mos;
però, allunyant-se d'Ordis, devé tímid.

Corneta d'Àngels, flor de les balades,
espanta-grues, príncep indignat,
ídol nostrat, bigoti de serpent,
gai fetiller de bruixes i de fades.

Amb la canya a la mà, volta per tots els racons de la ciutat a la recerca de sons i melodies:

I quan la gent, de dol, sembla que plori
parent o amic per places i carrers
ell va, amb la canya, compassant el res
dels capellans darrera el mortuori.

O s'encamina a la Rambla, que el poeta descriu amb quatre tocs de gràcia:

Ve del Castell la queixa del presidi;
té un gest polít, més aviat francès,
la Rambla — arreu cenyida de cafès —
on no hi ha enuig ni dol que no s'oblidi.

Sembla que claus i notes elucubri
mentre volteja la maneta El Poll
com si triés niella, blat o boll,
dins el garbell mecànic del manubri.

I, aliat amb el Poll i la Puça — pintoresques figures contemporànies del Sabater — va dirigint la música que s'escapa del manubri. Altres vegades, escolta els bruels tramuntanescos i branda la canya com un il·luminat. Però només ho fa quan bufa la tramuntana, car:

Ell escoltava, indiferent, l'inútil
i escadusser concert dels vents menors
com el qui va a la llebre i deixa els tords
i les becades de plomatge fútil.

La Tramuntana fou la seva dama,
l'au rodolava amb ira del Pertús
per les muntanyes verdes en talús
i a Quermançó cenyia l'orifloma.

I quan el cant de la sardana, descabdella la troca de les velles melodies de la terra, el sabater guaita:

La mà en la mà, com un anell es posa
— contacte lleu de tres o quatre dits.
Braços en creu, els balladors ardits
per cada mà escolleixen una esposa.

En aquest primer cant, convergeixen doncs tots els elements que millor caracteritzen l'Empordà: els pobles, la tramuntana, el paisatge, la rambla figurenca, la sardana, presidits per la figura minsa i arrauxada del Boig d'Ordis, elevat a mite per obra i gràcia de Carles Fages de Climent.

«La Passió» — segon cant de la Balada — senyala les rutes del seu llarg pelegrinatge, on va perdent les forces, la fallera de rodar món i on troba, sovint, altres vagabunds i passavolants com ell:

Va amb l'esmolet i el vell que adoba el cossi
per corriols perduts en laberint,
però, el que és ell, sap un anhel distint,
com si la vida fos un sacerdocí.

Però l'enyorament el fibla una i altra vegada. Recorda la infantesa, el poble, on feia de nunci essent vailet, quan arribava el peix a la plaça i ell el cantava a cops de veu i de corneta. Recorda el seu ofici, la llar perduda, la muller que el traï, i tantes coses que li estrenyen el cor i que el fan deturar vora l'ull expectant dels pous, que el sotgen temptadors cada cop que s'hi atansa:

Fins que un mal dia el Sabater va caure
tan llarg com era al marge del camí
damunt l'herbei gemat. Es va adormir
i, a mitja vela, el va reprendre l'aura.

Perdut en la inconsciència, l'acompanyen els somnis:

I en deixondir-se entre les teranyines
de l'alba rosa amb una llum lustral
dins una cambra neta d'hospital,
hi pren per boira randes i cortines.

La mel li unta el pa com una bresca,
l'oli d'oliva ungeix bledes i cols:
torna a tenir, altre cop, taula i llençols
i, per la set, li sobra l'aigua fresca.

Una vegada refet, bescanvia la blancor de l'hospital per la pols de tots els camins, més feble, més encongít que mai, però amb forces encara per sostenir la canya. En recordar-lo així, el poeta es pregunta:

¿Quin do tenia aquell vagabund rude,
joglar plebeu i exímpli de bergants,
que a tot arreu era seguit pels cans
com una gossa al temps que va moguda?

Amb gec donat, la vida es fa baldera.
Va caminant pel món com el qui fuig
de si mateix, bevent, de sobrepuig,
vi pels hostals o fent dormida a l'era.

Segueix la cinta dels rius, on es contempla i on es submergeix, i se sent una vegada més solitari i lliure, fins que:

Els vagabunds acerbs li fan escarni
i amb veu de nas li criden: «El Pegot».
I ja ni els sent, ni contestar no pot.
Dia vindrà que en vers es reencarni!

Entra a les ermites i santuaris, i quan n'és expulsat, enfila la muntanya, cercant la comprensió que no troba en els homes:

Per darrer cop els quers li són peanya:
capça amb l'alena el fràgil canyolí
i fins a caure, las de dirigir,
cenyeix els vents entorn de la muntanya.

Cobert de pols, com una bruna escorça
de pi tallat, sense ombra i sense rel,
de cara al nord que fou el seu anhel
caurà vençut. Ni el vi l'ha pogut tòrcer.

Però ja està signat per la mort i, com si la presentís, aprofita les últimes engrunes de la vida damunt la terra que estima perquè en ella ha assaborit l'agredolç de la pena i el goig.

En la tercera part — «**La mort**» — seguim les últimes passes de la vida del sabater que:

Fa el trobadís amb un felló individu
que va robar-li un dia la consort
i eixuga l'ull mentre ell li diu que ha mort.
Posa al capell el llaç de dol del vidu.

Una cosa és fer vida a la xambergà,
l'altra morir privat de funerals.
Va a fer una capta de no gaires rals
i, piament, la posa en mà del clergue.

És d'aleshores ençà que Antoni Iglésies entra en els temples, parla amb els sacerdots, escolta els cants litúrgics, empès per una mena de frisança d'entrar en contacte amb Déu, puix sap que:

A Déu li plau el res i la conducta,
i el peu mortal rossola sense fe.
Per tornar a Déu tenim per minsa alè
l'oració que ens fa de viaducte.

Déu és prou gran que a tot arreu habita:
ama els oficis de pontifical
i l'arondeta simple i pastoral
o els goigs que entona el rabadà a l'ermita.

Encara té, però, esma de treballar per guanyar-se el bon mos, venent claus als porxos de Girona, collint cebes a Vilasacra, segant el blat madur de les masies. Però sap que l'hora del traspàs s'apropa, i per això:

Vol una mort senzilla i absoluta,
sense retorn, color, volum ni pes:
dins una flama retrobar el no-rès;
sigui pel vent la cendra enlaire enduta.

És aleshores que:

Sent que s'atansa el dia de Sant Jordi
entre maduixes i esparcets de sang,
i el vent arrissa aquell bigoti blanc
del Sabater, com una espiga d'ordi.

Finalment, decideix retornar la vila nadiua, per donar-li l'últim adéu:

Es palpa el cor i tem les ombres vagues
d'un món no vist, endevinat, balder,
i vol l'arruix diví del salpasser
i torna al poble per les zigues-zagues

d'un caminet de cabres, i a l'altura
del campanar veu el senyor Rector
i es percudeix clamant: «Jo Pecador»
el pit baumat de feble carnadura.

Una vegada a Ordis, s'encamina a la que serà la seva última estada:

I al cementiri arrenca un clap d'ortiga
on, baldament la terra és del comú,
gairebé les sap en lloc propi i segur:
fill, pare i mare omplen la terra amiga.

I allà, ritualment:

Parteix pel mig aquella tosca canya
i en fa una creu que endinsa un pam al sol,
la tramuntana esquerra fa un udol
i ell, tremolós, amb l'índex l'acompanya.

La processó dels records l'acompanya també, i se li fa punxant com mai,
el del fill mort:

I quan ve l'hora del suprem silenci
mira la casa, per darrer conhort,
i el tell florit vora el cerfull de l'hort,
i diu: «Bon Déu, si mai l'he ofès, dispensi».

Ell sap que:

El va parir la terra, i, com un premi,
torna a la terra en amorós descens:
religiosament ve a pagar el cens
endarrerit. És l'hora del laudemi.

I encara que en sigui ignorant, el Sabater, podria dir com el mateix poeta:

Beat aquell que el poc que té li sobra
i cap parent li du corona o ram
ni fill o hereu li gosa fer reclam
i, ric de terra, de pecats és pobre.

Quan per última vegada roman estès damunt el jaç dels rodamons:

Primer es confessa amb una veu molt alta:
el segon cop amb un sospir tan lleu
que ja només el pot entendre Déu;
el tercer cop, ni cal; sota la galta

no sent l'anar i venir de les formigues.
Li fuig el temps com l'aigua que es marfon.
Té per coixí l'astre apagat del món,
guanyat repòs de lacerants fatigues.

Així, amb la sola companyia del sacerdot, el Boig d'Ordis clou els ulls per sempre, mentre la tramuntana udola feréstegament.

La **Balada** es clou amb una elegia i un Epitafi. A l'elegia pertanyen les dues estrofes següents, que resumeixen el pensament del poeta, entorn la figura del Sabater, protagonista immortal de la **Balada**.

Els qui enyorem aquella pantomima
si amb ulls de fe encara et sentim vivent,
tenim ciutat per fer-te un monument
amb una canya, un marbre i una rima.

Potser un altar, per tu, seria massa.
Un carrer llarg, en canvi, sembla poc.
T'esculpirem en un marmori bloc
centrant el porxo antic d'alguna plaça.